

رویکردی بر جرم پول شویی و راهکارهای پیشگیری از این جرم

احسان قنبری عدیوی¹

چکیده

پول شویی به فرایندهایی گفته می شود که برای پنهان کردن منشأ مجرمانه پول های حاصل از فعالیت های مجرمانه به کار می رود. به عبارتی پول شویی جرمی است که در راستای جرم منشأ اتفاق می افتد. پول شویان درآمد حاصل از کارهای خلاف را وارد تجارت و معاملات قانونی نموده و با انجام مراحل تلاش بر قانونی و مشروع جلوه دادن پول ها می کنند. پول شویی از جمله جرایم مخرب بر اقتصاد سالم و قانونی جامعه و نظام است. این پدیده نه تنها اقتصاد، بلکه جنبه های اجتماعی جامعه را نیز تحت تأثیر قرار می دهد. چنانچه برای مقابله با این پدیده خطرناک اقداماتی انجام نشود مجرمان این جرم با عواید حاصل از کارهای خلاف خود قدرتمندتر شده و جامعه را به انحطاط می کشانند. امروزه به دلایلی مانند؛ روشهای مبتکرانه و معاملات پیچیده تر، حجم اطلاعات بالا، بانکداری الکترونیک، استمرار و... پیشگیری از جرم پول شویی مشکل تر از دهه های قبل شده است. و از مختصات این جرم می توان به سازمان یافته بودن با بهره گیری از توانمندی های الکترونیکی، فرامرزی بودن با توجه به تخصص افرادی که با سازوکار بین المللی و پول و سرمایه و قوانین بین کشورها اطلاع دارند، اشاره کرد. در این مقاله

¹(Ehsanghanbari66@gmail.com) - مدرس دانشگاه

تلاش بر آن است که علاوه بر بررسی عوامل مؤثر بر این مسأله، شیوه های ارتکاب، آثار و راهکارهای پیشگیری از این جرم مورد بررسی قرار گیرد.

کلیدواژه ها: جرم، پول شویی، جرم منشأ، اقتصاد قانونی، مال نامشروع، پیشگیری

مقدمه

تجارت الکترونیک و به تبع آن پیچیده تر شدن بازارهای مالی و جهانی سازی اقتصاد از علت های رشد این قبیل جرایم شده اند. این جرایم اثرات سویی برای دولت و ملت ها در پی دارند. پول شویی فرایندی است که طی آن درآمد ناشی از جرایمی مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق اسلحه و کالا، قاچاق انسان، رشوه، کلاهبرداری، اخاذی و... را که پولی نامشروع و غیرقانونی است، به پول مشروع و قانونی تبدیل می نماید.

پول شویی جرمی است که در راستای جرم منشأ رخ می دهد. معهدا، این جرم ناظر به فعالیت هایی است که منافع حاصل از جرم طی مراحل ظاهرا تبدیل به مالی مشروع و قانونی می شود.

پول های آلوده ممکن است در دو بعد مورد استفاده قرار گیرد، یک بعد استفاده از منافی که حاصل از فعالیت های مجرمانه است، و بعد دیگر استفاده از همین منافع نامشروع برای توسعه فعالیت هایی به منظور جرم منشأ می باشد. بنابراین تا مرتکبان امکان مشروعیت دادن به این منافع را نداشته باشند دست به ارتکاب جرم منشأ نخواهند زد. می توان پول شویی را به چهار نوع پول شویی درونی، بیرونی، وارداتی و صادراتی تقسیم کرد.

مرتکبین جرم پول شویی علاوه بر استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم مشتمل بر اصل و منافع حاصل به جزای نقدی به میزان یک چهارم عواید حاصل از جرم به نفع دولت محکوم می شوند.

باید علاوه بر لزوم پیشگیری به تدوین مقرراتی جامع و کامل در زمینه مبارزه با جرم پول شویی و محکومیت های مناسب مرتکبان نیز پرداخته شود.

۱- مفهوم و تعریف پول شویی

پول شویی فرایندی است که طی آن درآمد ناشی از جرایمی مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق اسلحه و کالا، قاچاق انسان، رشوه، کلاهبرداری، اخاذی و... را که پولی نامشروع و غیرقانونی است، به پول مشروع و قانونی تبدیل می نماید. این جرم ممکن است توسط همان مرتکبان جرم منشأ یا افراد دیگر انجام شود. در هر صورت به این جرم باید به منزله جرمی مستقل و جدا از جرم منشأ نگاه شود، مثلاً در معاملات مواد مخدر که سود ناشی از فروش، توجه مقامات قضایی را به خود جلب نکند باید به طریقی، ظاهری مشروع و قانونی به خود بگیرد که در این صورت است که مجرم می تواند از منافع جرم استفاده کند، در غیر این صورت یا اصلاً مرتکب جرم نمی شود یا در ارتکاب جرم، احتمال دستگیری وی بسیار است. جفری رابینسون میگوید «این اتفاق مانند سنگی است که درون حوضی انداخته می شود، لحظه ای را که سنگ وارد آب می شود مشاهده می کنید، زیرا آب در آن نقطه تکان می خورد. وقتی سنگ فرو می رود لحظاتی امواج دیده می شوند و شما می توانید نقطه ای را که سنگ به آب خورده است پیدا کنید، اما هر اندازه که سنگ بیشتر فرو می رود چین و شکن آب محو می شود. تا اینکه دیگر آثار و علایمی از آن باقی نمی ماند. این دقیقاً همان وضعی است که درباره با پول تطهیر شده انجام می گیرد» (رابینسون، ۱۳۸۱، ص ۳۰).

باید توجه شود که همانا مصادیق ارتكابی که شامل تبدیل، انتقال، اختفاء و... منافع حاصل از جرم می باشد باید با هدف پنهان کردن سرمنشأ انجام شود. بنابراین پول شویی محدود به پول کثیف نمی شود و همه اموال نامشروع را دربر می گیرد.

۲-ارکان پول شویی

این جرم علی الاصول جرمی سازمان یافته نمی باشد و در قانون مبارزه با پول شویی نیز چنین قیدی ذکر نشده است. لذا توجه شود مرتکب پول شویی می تواند صرفاً یک نفر باشد. این جرم در زمره جرایم بین المللی است، چرا که در کنوانسیون های بین المللی متعددی به این موضوع اشاره شده است و ممکن است گاهی به صورت سازمان یافته و فراملی صورت گیرد و چند کشور را درگیر کند. پول شویی جرم مستقلی است و جدا از جرایم منشأ در نظر گرفته می شود. پس اگر مرتکب جرم منشأ تبرئه بشود درحق مرتکب جرم پول شویی نیز تأثیر مستقیم دارد اگر علت، عدم وقوع جرم و تحقق بزه باشد. زیرا با عدم وقوع جرم منشأ موضوع تحقق جرم پول شویی منتفی می شود.

جرایم منشأ محدود به جرایم خاصی نیست و هرجرمی را در بر می گیرد، به عبارتی عواید حاصل از جرم در ماده ۲ قانون مبارزه با پول شویی به طور مطلق آمده است و مقید نشده است. ماده ۲ قانون مذکور عبارت است از:

الف- تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت های غیر قانونی با علم به این که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب- تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ مجرمانه آن با علم به این که به طور مستقیم یا غیر مستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج- اخفا یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

هدف از پول شویی کسب سود و منفعت نمی باشد، بلکه پنهان کردن منشأ نامشروع آن است. جرم پول شویی موخر بر جرایم منشأ می باشد و جرم منشأ مقدم بر جرم پول شویی ارتکاب می یابد و لذا پول شویی جرم مستقلی است.

التهایه، جرم پول شویی از جمله جرایم عمومی و غیر قابل گذشت می باشد هرچند که جرم منشأ قابل گذشت باشد.

۳- تاریخچه پول شویی

برخی معتقدند سابقه پول شویی به هزاران سال پیش باز می گردد، یعنی زمانی که بازرگانان برای پیشگیری از تصاحب ثروت خود توسط حکام، آن را پنهان می نمودند یا تجار چینی که علاوه بر مخفی کردن دارایی خود مبادرت به جابجایی آن می کردند (تذهیبی، ۱۳۸۱).

برخی دیگر معتقدند که این اصطلاح از دهه ۳۰ به وجود آمد، یعنی زمانی که دولت آمریکا قمار را ممنوع کرد و بدان دلیل آل کاپون برای پنهان کردن عواید قمارخانه های خود به خریدن رخت شوی خانه ها مبادرت کرد تا بدین ترتیب منشأ غیر قانونی منافع حاصله را پنهان کند. اما عده دیگری نیز بودند که عقیده داشتند این

اصطلاح برای اولین بار در زمان ریاست جمهوری نیکسون در جریان رسوایی واترگیت در سال ۱۹۷۳ به کار رفت و در سال ۱۹۸۲ نیز برای نخستین بار در یک چارچوب حقوقی مطرح گردید (میر محمد صادقی، ۱۳۷۷). در ایران تا تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۲ با جرم پول شویی به عنوان یک جرم مستقل بر خورد نمی شد تا اینکه در مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۷ قانون مبارزه با پول شویی تصویب شد.

۴- اقسام و شیوه های پول شویی

می توان پول شویی را به چهار نوع پول شویی درونی، بیرونی، وارداتی و صادراتی تقسیم کرد.

۴-۱- پول شویی درونی

اگر جرم منشأ و مقدم در داخل یک کشور واقع شود و پول شویی عواید حاصله از آن نیز در همان کشور صورت گیرد پول شویی درونی می گویند.

۴-۲- پول شویی بیرونی

اگر جرم منشأ در خارج از کشور واقع شود و پول شویی عواید حاصل از آن نیز در خارج از کشور صورت بگیرد پول شویی بیرونی می نامند.

۴-۳- پول شویی وارداتی

اگر جرم منشأ و مقدم در خارج از کشور واقع شود و پول شویی عواید از آن در داخل کشور صورت پذیرد پول شویی وارداتی می نامند، به عبارتی دیگر پول کثیف ناشی از جرم از خارج کشور وارد کشور می شود و در داخل کشور عمل پول شویی صورت می پذیرد.

۴-۴- پول شویی صادراتی

چنانچه جرم منشأ و مقدم در داخل کشور ارتکاب یابد و عواید حاصل از آن در خارج از کشور صورت پذیرد را پول شویی صادراتی می نامند.

۵- مراحل پول شویی

۱-۵- مرحله پیش شستشو، مرحله سرمایه گذاری و استقرار و جایابی درآمد نامشروع به نحوی که پول کثیف وارد سیستم اقتصادی سالم می شود مانند سرمایه گذاری پول کثیف در بانک.

۲-۵- مرحله شستشو، مرحله تبدیل و لایه گذاری یا لایه لایه کردن درآمد نامشروع که با ایجاد پوششهای پیچیده با معاملات مالی و بانکی متعدد، منشأ پول کثیف مخفی می گردد مثل انجام معاملات پیچیده سهام یا نقل و انتقال های فرامرزی و الکترونیکی.

۳-۵- مرحله تبدیل یا خشکاندن، مرحله یکپارچه سازی و ادغام به نحوی که منافع ناشی از پول کثیف شسته شده توسط پول شو به سیستم مالی باز می گردد. و در این وضع پول کثیف و تمیز یعنی سودهای ناشی از سرمایه گذاری مرحله قبل در هم ادغام شده اند (عظیم زاده، ۱۳۹۵، ص ۱۵۴).

۶- پول شویی و تروریسم

پول شویی از دو بعد در خدمت فعالیت های تروریستی می باشد، یکی در جهت تأمین منابع مالی لازم برای فعالیت تروریستی است. برای مثال آژانس های اطلاعاتی اروپا مدعی شده اند که گروه القاعده منابع مالی فعالیت های خود را به وسیله الماس به سراسر دنیا منتقل کرده است و در کشورهای دیگر از درآمد فروش الماس، برای کمک به خرید اسلحه جهت انجام اقدامات تروریستی و جنگ های داخلی استفاده شده است.

دومین بعد، تطهیر سودی است که بعد از فعالیت های تروریستی با استفاده از پیش بینی تحولاتی که بعد از اقدامات تروریستی اتفاق خواهد افتاد عاید مجرمان می شود. مجله آلمانی اشپیگل در ۲۴ سپتامبر ۲۰۰۱ بعد از حملات ۱۱ سپتامبر در گزارش خود اذعان نموده است که؛ آمریکایی ها از یک شرکت انگلیسی به نام فایننشال سرویس آثوریتی که یک شرکت مالی ناظر مالی است، درخواست کرده اند که بزرگترین جستجو در طول تاریخ بازار سهام، در سطح تمامی بازارهای بورس به اجرا درآورد و فهرستی از شرکت هایی که سهام آمریکایی ها را معامله کرده اند، تهیه کند. آمریکایی ها مدعی شدند که تروریست ها و حامیان آنها بعد از این حملات صاحب سود سرشاری شده اند، که اگر به ساختمان تجارت جهانی حمله شود چه سهام هایی سقوط می کند و چه سهام هایی وضعیت مساعدتری پیدا خواهند کرد. بنابراین کسانی که از این حمله اطلاع داشتند به خرید و فروش سهام های مورد نظر اقدام کرده و از این طریق سود سرشاری عایدشان شد (آشنایی با جرم پول شویی، ۱۳۸۸، ص ۸۰).

۷- بررسی عناصر سه گانه جرم پول شویی

جرم پول شویی نیز مانند هر جرم دیگری دارای ارکانی است که بیانگر اصل قانونی بودن است که به توصیف رفتار و اندیشه مجرمانه مرتکب می پردازد.

۷-۱- عناصر قانونی داخلی

قانون مبارزه با پول شویی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۱۷ که از مهمترین عناصر قانونی این جرم می باشد، ولیکن در قوانین و مقررات دیگری در زمینه پیشگیری از این جرم نیز به بحث پول شویی پرداخته شده است که عبارتند از:

۱. اصل چهل و نهم قانون اساسی

۲. قانون نحوه اجرای اصل چهل و نهم مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۷

۳. ماده ۲۸ قانون مبارزه با مواد مخدر سال ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام

۴. قانون مجازات اخلاگران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۳۶۹

۵. ماده ۶۲۲ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵

۶. قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات دولتی مصوب ۱۳۷۲

۷. قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت مصوب ۱۳۷۲

۷-۲- عناصر قانونی بین المللی

۱- کنوانسیون وین ۱۹۸۸

۲- کنوانسیون راجع به تطهیر بازرسی توقیف و مصادره درآمدهای ناشی از جرم توسط شورای اروپا در

استراسبورگ ۱۹۹۰

۳- تدوین چهل توصیه از سوی سازمان FATE ۱۹۹۰

۴- کنوانسیون پالرمو ۲۰۰۰

۵- برنامه بین المللی سازمان ملل برای کنترل مواد مخدر ۱۹۹۶

۷-۳-عنصر مادی

ماده ۲ قانون مبارزه با پول شویی به مصادیق عنصر مادی پول شویی پرداخته است.

الف-تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت های غیر قانونی با علم به این که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب- تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ مجرمانه آن با علم به این که به طور مستقیم یا غیر مستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج- اخفا یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

۷-۳-۱-رفتار فیزیکی

۱-تحصیل عواید حاصل از جرم، به دست آوردن عوایدی که ناشی از یک رفتار مجرمانه بوده است چه از قبل با مباشر آن جرم تبانی شده باشد و چه تبانی نشده باشد حتی اگر تحصیل کننده اموال مربوطه را از مباشر جرم سرقت کرده باشد و بدین نحو عواید حاصل از جرم را به دست آورده باشد.

۲- تملک عواید حاصل از جرم، هرگونه اقدام تملک آور اعم از خرید و فروش، معاوضه، قرض و هبه و هر عقد تملیکی دیگری که عوضی هم در قبال تملک عواید حاصل از جرم داده شده باشد.

۳- نگهداری عواید حاصل از جرم، نگهداری اموال ناشی از جرم بدون قصد تملک آنها و بدون انتفاع از آن اموال، در راستای مساعدت به مباشر آن جرم.

۴- استفاده از عواید حاصل از جرم، استفاده و انتفاع از مال حاصل از جرم حتی از طریق شخصی غیر از مجرم.

۵- تبدیل عواید حاصل از جرم، به عبارتی دیگر لایه گذاری به مالی دیگر مثل تبدیل درآمد ناشی از قاچاق به سهام و اوراق بهادار.

۶- مبادله عواید حاصل از جرم، گردش مال حاصل از جرم برای گم شدن منشأ اولیه آن با توجه به اینکه تبدیل ملازمه با تغییر دارد و مبادله توأم با تغییر ماهیت مال لزوماً نیست.

۷- انتقال عواید حاصل از جرم، انتقال و جابجایی مال حاصل از جرم در راستای رهایی دادن مجرم از تعقیب پیگیری.

۸- پنهان کردن یا اخفا کردن یا کتمان کردن، ماهیت واقعی عواید حاصل از جرم را پنهان می کنند.

۷-۳-۲- شرط تحقق جرم

در ماده ۳ قانون مبارزه با پول شویی آمده است که: عواید حاصل از جرم به معنای هر نوع مالی است که به طور مستقیم یا غیر مستقیم از فعالیت های مجرمانه به دست آمده است، به عبارت دیگر اطلاعات به دست آمده نسبت به اموال نامشروع و عواید حاصل از جرم تعلق دارد.

۷-۳-۳- نتیجه مجرمانه

صرف اینکه یکی از مصادیق عنصر مادی به وقوع بپیوندد و صرف نظر از اینکه پول حاصله را با موفقیت کسب کند یا نکند جرم محقق می شود و از این رو پول شویی جرم مطلق است (عظیم زاده، ۱۳۹۵، ص ۱۵۷).

۷-۴- عنصر روانی

جرم پول شویی از جمله جرایم عمدی است که علاوه بر عمد عام نیاز به عمد خاص نیز دارد و علی الاصول مقید به حصول نتیجه مجرمانه است.

سؤنیت عام: تمامی اعمال و رفتارهای در بخش عنصر مادی جرم باید با آگاهی و اراده مرتکب صورت بگیرد تا عنوان پول شویی بر آن بار شود، بنابراین عمد در فعل نیاز است. به عبارت بهتر، علم به مجرمانه بودن عمل و عمد در انجام رفتار فیزیکی داشته باشد.

سؤنیت خاص: مصادیق مذکور در عنصر مادی جرم پول شویی به صورت ارادی و آگاهانه برای تحقق این جرم کافی و وافی نیست و علاوه بر آن مرتکب جرم باید علم و اطلاع داشته باشد که این اعمال را در مورد اموال و عایدات حاصل از جرم انجام می دهد.

نکته این است که قانونگذار تبدیل، مبادله و انتقال عواید مزبور علاوه بر علم و اطلاع مرتکب از اینکه این عایدات ناشی از جرم بوده اند قصد مرتکب به منظور پنهان کردن منشأ غیر قانونی آن را نیز لازم دانسته است، که فی الواقع عمد خاص یا قصد خاص از جنس انگیزه است. به عبارتی دیگر هدف مرتکب از انجام اقدامات فوق الذکر بایستی این باشد که منشأ اموال نامشروع پنهان و مخفی گردد و با فقدان این قصد خاص و عدم احراز آن موضوع جرم پول شویی منتفی است.

نکته حائز اهمیت این است که در عمل نیازی نیست که اقدامات مرتکب پنهان باشد، زیرا مقنن چنین قیدی را نیاورده است و با توجه به اصل برائت و تفسیر مضیق نصوص کیفری به نفع متهم و با توجه به عبارت به منظور پنهان کردن منشأ مستفاد می گردد. علیهذا، در مورد اخفاء، کتمان ماهیت یا پنهان و... عوایدی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد. بدیهی است که این بخش از عنصر مادی جرم پول شویی از جمله جرایم مقید به نتیجه است یعنی مرتکب جرم علاوه بر اینکه باید از منشأ غیرقانونی و مجرمانه عایدات و دارایی ها خبر داشته باشد، در عمل نیز باید موفق به اخفاء، پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی و منشأ آنها نیز بشود و این معنی در ماهیت این عبارت مستتر است و صرف داشتن چنین قصد یا انگیزه ای کفایت نمی کند.

۸- شروع به جرم پولشویی

در خصوص جرم پولشویی و شروع به آن همانگونه که می دانید در قانون مجازات جدید ماده ۱۲۲ اختصاص به بحث شروع به جرم دارد و بر اساس این ماده شروع به جرم های دیگری که در جرایم خاص مقرر گردیده است بر اساس نظریه مشورتی شماره ۷/۹۲/۹۶۴ مورخ ۱۳۹۲/۰۲/۲۶ اداره حقوقی قوه قضاییه در مقام ایجاد نظم خاصی برای مجازات های شروع به جرم و جهت لزوم یکسان سازی نحوه رسیدگی در امور قضایی که در بند ۷ سیاست های کلان مقام معظم رهبری مورد تأکید قرار گرفته است و نسخ شده است، همچنین بر اساس ماده ۷۲۸ قانون مجازات کلیه مقررات و قوانین مغایر با این قانون، لغو و نسخ شده است و بنظر این اطلاق شامل کلیه قوانین و مقررات جزایی در خصوص تعیین مجازات شروع به جرم می باشد زیرا چنانچه قائل به عدم نسخ موارد خاص مندرج در قوانین جزایی در این موضوع باشیم، شاهد تفاوت و شدت و ضعف میزان

مجازات و عدم تناسب خواهیم بود و النهایه کلیه مقررات و قوانین با تصویب قانون سال ۱۳۹۲ ملغی و بر طبق ماده ۱۲۲ با رعایت ماده ۱۰ آن قانون رفتار می شود.

لیکن قول مخالفی نیز می باشد که کلیه موارد شروع به جرم در قوانین خاص نسخ و ملغی نشده است و مواردی که مجازات آنها کمتر از موارد ماده ۱۲۲ ق.م.ا می باشد می بایست حداقل اجرا بشود؛ با توجه به اصل تفسیر به نفع متهم که مثال واضح آن قتل عمد و ماده ۶۱۳ می باشد. که البته بنظر بنده بر اساس ماده ۷۲۸ ق.م.ا صراحتاً نسخ شده است.

حال بر اساس ماده مرقوم در توضیحات بالا و ماده ۹ قانون پولشویی می توان بیان داشت که: مجازات در نظر گرفته برای جرم پولشویی یک جزای نقدی است که معادل یک چهارم از عواید حاصل از جرم می باشد که در ماده ۱۲۲ برای جزای نقدی شروع به جرم در نظر گرفته نشده است و بنظر نمی توان برای جرم مذکور مجازات شروع در نظر گرفت.

۹- مراجع قضایی ذی صلاح و مجازات پول شویی

ماده ۹ قانون مبارزه با پول شویی اذعان می دارد: مرتکبین جرم پول شویی علاوه بر استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم مشتمل بر اصل و منافع حاصل به جزای نقدی به میزان یک چهارم عواید حاصل از جرم به نفع دولت محکوم می شوند. نکات مهم این ماده این است که انتشار حکم محکومیت در جرم پول شویی در صورتی که میزان موضوع جرم یک میلیارد ریال یا بیش از آن باشد در رسانه ملی یا یکی از روزنامه های کثیرالانتشار الزامی است و در صورتی که مال موضوع جرم بیش از یکصد میلیون ریال باشد نیز این جرم و شروع به آن غیر قابل تعویق صدور حکم و غیر قابل تعلیق اجرای مجازات می باشد.

پول شویی طبق بند ب ماده ۱۰۹ قانون مجازات اسلامی با مبلغ یک میلیارد ریال و بیشتر از شمول مرور زمان تعقیب، رسیدگی و اجرای مجازات خارج خواهد بود.

ماده ۱۱ قانون مبارزه با پول شویی بیان می دارد: شعبی از دادگاه های عمومی در تهران و در صورت نیاز در مراکز استان ها به امر رسیدگی به جرم پول شویی و جرایم مرتبط اختصاص می یابد، اختصاصی بودن شعبه مانع رسیدگی به سایر جرایم نمی باشد. توجه داشته باشید با تصویب قانون جدید آیین دادرسی کیفری رسیدگی به این جرم در صلاحیت دادگاه کیفری دو تهران می باشد.

باید توجه داشت که منظور از جرایم مرتبط در متن ماده ۱۱ قانون فوق الذکر کلیه جرایمی است که در راستای پول شویی و یا بعد از آن و در ارتباط مستقیم با تسهیل پول شویی واقع شده اند و منظور جرم مقدمی که عواید از آن نشأت گرفته اند نیست چون گاهی آن جرایم از لحاظ صلاحیت ذاتی، در حیطه صلاحیت مرجع قضایی دیگری قرار می گیرند مثل پول شویی عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر که در صلاحیت ذاتی دادگاه انقلاب است.

اگر پول شویی به صورت گسترده موجب اختلال در نظام اقتصادی کشور شود با لحاظ ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی افساد فی الارض فرض شده و مجازات آن اعدام است که در صلاحیت ذاتی دادگاه انقلاب می باشد.

نتیجه گیری

پول شویی فرایندی است که طی آن درآمد ناشی از جرایمی مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق اسلحه و کالا، قاچاق انسان، رشوه، کلاهبرداری، اخاذی و... را که پولی نامشروع و غیرقانونی است، به پول مشروع و قانونی تبدیل می نماید. به طور کلی مقابله با پول شویی امکان ردیابی شبکه های اصلی جرایم سازمان یافته را تسهیل

می کند. به علاوه کنترل فیزیکی در مبارزه با قاچاق و اقتصاد زیرزمینی به کنترل مالی تبدیل می شود که فرار مجرم را سخت می کند و همین طور اثبات جرایم سازمان یافته در مراجع قضایی صالح را آسان تر می کند. باید شکاف هایی که ارتکاب این جرم را تسهیل می کند از بین برده شود. که می توان به اسکله های شخصی و خارج از نظارت دولت، صندوق های قرض الحسنه و مؤسسات اعتباری که خارج از نظارت بانک فعالیت می کنند، قاعده حفظ اسرار بانکی، عدم وجود نظام جامع پرداخت در بانک ها و... اشاره کرد. بنابراین برای مبارزه با این پدیده باید تمامی تلاش خود را در جهت از بین بردن این شکاف ها به کار برد. مثلا تمام صندوق های قرض الحسنه و مؤسسات اعتباری را زیر نظر بانک مرکزی قرار داد.

ثبت و ضبط فعالیت های اقتصادی از روش های دیگر پیشگیری است. بدین صورت که شرکت های تجاری و تاجران ملزم شوند معاملات خود را ثبت کنند، قوانینی که در این زمینه وجود دارد فاقد ضمانت اجراست. در مبارزه با جرم پول شویی احتیاج به همکاری همه قوا و نهادهای مسئول لازم است.

راهکارها و پیشنهادهای پیشگیری از پول شویی

۱- تناسب جرم و مجازات

متاسفانه مجازات اصلی جرم پول شویی (یک چهارم عواید حاصل از جرم) اثر بازدارندگی به منظور پیشگیری از این جرم ندارد و باید علاوه بر مجازات فوق الذکر، مجازات حبس نیز در نظر گرفته شود تا تناسب کافی بین جرم و مجازات برقرار گردد. و به هیچ وجه قابل تخفیف و تعویق و تعلیق نباشد.

۲- پیش بینی راهکاری در خصوص جرایم سازمان یافته

با توجه به اینکه جرم پول شویی غالبا توسط باندهای تبهکاری و مافیایی به طور گسترده و بین المللی انجام می شود شایسته است مجازات شدیدتری پیش بینی شود.

۳- تقویت راهکارها و اهرم های کنترلی و نظارتی

اجرای قانون به نحو صحیح و درست لازمه هرگونه مبارزه با جرایم است و اگر اهرم فشار مناسبی نباشد مانند مبارزه با قاچاق کالا و مواد مخدر با همان چالش ها روبرو می شویم.

۴- جلوگیری از وقوع جرایم منشأ و مقدم

شاید بهترین و مهمترین راهکار برای پیشگیری از این جرم این مورد است که زمینه تحقق جرم پول شویی را اساساً بخشکانیم که تحقق پیدا نکند. بنابراین اگر از وقوع آن جرایم جلوگیری شود یا به سرعت کشف و مرتکبین آنها مجازات شوند، علی الاصول نوبت به جرم پول شویی نمی رسد، به عبارت دیگر چنانچه جرم منشأ و مقدم صورت نگیرد تحقق جرم پول شویی سالبه به انتفاء موضوع می شود.

۵- اصلاح مقررات بانکی و نظارت بانک مرکزی بر مؤسسات مالی و اعتباری

۱-۵- شناسایی مشتری های بانک ها و مؤسسات مالی برای جلوگیری از جعل و هویت مجعول.

۲-۵- تعیین معیار مناسب برای افتتاح حساب بانکی.

۳-۵- گزارش عملیات مشکوک.

۴-۵- تعیین معیار مناسب برای اصدار ضمانت نامه های بانکی.

۶- تعدیل اصل براثت.

۷- اصلاح قانون تجارت و لزوم ثبت معاملات و تعیین معیار مناسب برای ثبت شرکت ها

باید توجه داشت که لایه گذاری برای پول شویی غالباً به صورت معاملات متعدد و مکرر و با عنوان مؤسسات و شرکت های مختلف صورت می گیرد. چنانچه ثبت معاملات اجباری شود و صورت رسمی پیدا کند و هر کسی نتواند با مبلغ بسیار ناچیز مبادرت به ثبت شرکت های صوری و متعدد نماید، می توان گامی مهم جهت

جلوگیری از جرم پول شویی برداشت. که امید است با اصلاح قانون تجارت در حداقل سرمایه ثبت شرکت ها یا ایجاد آیین نامه ای به پیشگیری از این جرم کمک شایانی نمود.

۸- فرهنگ سازی و آموزش مردم

۹- تعیین ضوابط و استراتژی های دقیق خصوصی سازی

۱۰- ایجاد نهادی برای اخذ و بررسی گزارشات مردمی

۱۱- اصلاح قوانین مالیاتی و جلوگیری از فرار مالیاتی

۱۲- پیشگیری از فعالیت های زیرزمینی مانند دلالی سکه و ارز

۱۳- ممنوعیت های گمرکی در مورد ترانزیت کالا و واردات

منابع

- باقرزاده، احد، جرایم اقتصادی و پول شویی در پیش نویس کنفرانس سازمان ملل متحد علیه فساد مالی، انتشارات مجد، ۱۳۸۱.

- «پول شویی مدرن» نشریه اقتصاد ایران، اردیبهشت ۱۳۸۲.

- تذهیبی، فریده، تطهیر پول شویی، انتشارات زعیم، ۱۳۸۱.

- ساکی، محمدرضا، جرایم مواد مخدر از دیدگاه حقوق داخلی و حقوق بین الملل، انتشارات خط سوم، چاپ سوم، ۱۳۸۶.

- رایبسون، جفری، شستشوی پول آلوده، ترجمه آلبرت برناردی، انتشارات کلک آزادگان، چاپ اول، ۱۳۸۱.

- عظیم زاده، شادی، حقوق جزای اختصاصی، ج ۲، تهران، انتشارات دوران‌دیشان، چاپ چهاردهم، ۱۳۹۵.

- قانون مبارزه با پول شویی، انتشارات دوران‌دیشان، ۱۳۹۴.

- معاونت آموزش قوه قضاییه، آشنایی با جرم پول شویی، انتشارات جاودانه، چاپ دوم، ۱۳۸۸.